

дериватів, їх особлива емоційно-експресивна і стилістична функція майже не досліджені в сучасній англійській мові. Слід відзначити важливість і малодослідженість екстралінгвістичного та конотативного аспекту семантики композит, які можуть слугувати основою для подальших, більш поглиблених досліджень у цій царині.

Література

1. Будагов Р. А. Система и антисистема в науке о языке / Р. А. Будагов // *Вопр. языкознания*. – № 4. – М.: [б. и.], 1978.
2. Левковская К. А. Теория слова, принципы ее построения и аспекты изучения лексического материала / К. А. Левковская. – М.: [б. и.], 1962.
3. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу англійської мови у 80-ті та 90-ті роки ХХ століття: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.04 / Ю. А. Зацний. – К.: [б. в.], 1999.
4. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений / Е. С. Кубрякова // *Семантика производного слова*. – М.: [б. и.], 1981.
5. Кубрякова Е. С. Что такое словообразование? – М.: [б. и.], 1965.
6. Мешков О. Д. Семантические аспекты словосложения английского языка / О. Д. Мешков. – М.: [б. и.], 1986.
7. Виноградов В. В. Избранные труды / В. В. Виноградов // *Исследования по русской грамматике*. – М.: [б. и.], 1975.
8. Гинзбург Е. Л. Словообразование и синтаксис / Е. Л. Гинзбург. – М.: [б. и.], 1979.
9. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі засобів масової інформації) / О. А. Стишов. – К.: Вид. центр КНЛУ. – 2003.
10. Чейф У. Л. Значение и структура языка / У. Л. Чейф. – М.: Прогресс, 1975.
11. Гонта І. А. Композит-метафора в українському та англійському мовному субстандарті / І. А. Гонта // *проблеми зіставної семантики*. – К.: Вид. центр КНЛУ. – 2003. – Вип. 6.
12. Ермакова О. П. Лексические значения производных слов в русском языке / О. П. Ермакова. – М.: [б. и.], 1984.
13. Левицкий А. Е. Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка / А. Е. Левицкий. – К.: АСА; Житомир: [б. и.], 1998.
14. Томахин Г. Д. Прагматический аспект лексического фона слова / Г. Д. Томахин // *Филол. науки*. – 1988. – № 5.
15. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М.: Шк. "Языки рус. культуры", 1996.
16. Большой англо-русский словарь: в 2 т. / под ред. И. Р. Гальперина. – М.: [б. и.], 1988.

Статтю подано до редколегії
09.06.2009 р.

УДК 811.11:81'367

Л. І. Павленко – кандидат філологічних наук, доцент
загальноуніверситетської кафедри англійської мови
Національного університету "Києво-Могилянська
академія"

Прагматичний потенціал псевдоінформативного перепитування в англійському розмовному мовленні

*Роботу виконано на кафедрі англійської мови НУ
"Києво-Могилянська академія"*

У статті розглядаються синтаксичні та комунікативно-функціональні особливості псевдоінформативного перепитування як засобу розширення структури репліки; визначається його потенціал для вираження прагматичних намірів мовців за умов реалізації діалогічної модальності різних типів.

Ключові слова: псевдоінформативне перепитування, комунікативні наміри, діалогічна модальність.

Павленко Л. И. Прагматический потенциал псевдоинформативного переспроса в английской разговорной речи. В статье рассматриваются синтаксические и коммуникативно-функциональные особенности псевдоинформативного переспроса как средства расширения структуры реплики; определяется его потенциал для выражения прагматических намерений говорящих в условиях реализации диалогической модальности разных типов.

Ключевые слова: псевдоинформативный переспрос, коммуникативные намерения, диалогическая модальность.

Pavlenko L. I. Pragmatic Potential of Pseudoinformative Echo-questions in Spoken English. The article focuses on syntactical, communicative and functional peculiarities of pseudoinformative echo-questions as means of expanding the turn structure; their potential to express interlocutors' pragmatic intentions under conditions of different dialogical modality is also studied.

Key words: pseudoinformative echo-questions, pragmatic intentions, dialogical modality.

Постановка наукової проблеми та її значення. Мовленнєвому повідомленню надається певна синтаксична форма, яка найбільш максимально буде сприяти досягненню цілей комунікації, передавати думки та інтенції адресанта і впливати на адресата. Таким чином, структурна організація реплік може змінюватися залежно від проходження конкретного комунікативного акту, під впливом певного уявлення його учасників один про одного на фоні їх певного життєвого та комунікативного досвіду. Досліджувана нами гіперекспліцитність не відповідає вимогам нормативного синтаксису, але, з іншого боку, сприяє успішній реалізації комунікативних інтенцій співрозмовників. В англійському розмовному мовленні вона представлена експлікаційними моделями розчленування або розширення синтаксичної структури висловлення та експлікаційними моделями розширення структури репліки [5]. Специфічною рисою моделей останнього типу є питальне (або окличне) висловлення, що використовується мовцем для посилення (виділення) теми й супроводжується висловленнями уточнююче-пояснювального характеру. Функціонально-структурний аналіз такого прояву гіперекспліцитності дає підстави зробити висновок про спроможність експлікаційних моделей зазначеного типу модифікувати структурну організацію діалогу та розподілити їх на питально-відповідну побудову репліки й псевдоінформативне перепитування. Структурно-семантичні особливості питально-відповідної побудови репліки за різних умов комунікації вже розглядалися нами [3; 4].

Об'єктом цієї статті обрано псевдоінформативне перепитування як один із видів формально надмірних побудов рівня діалогу. **Метою** є комплексний аналіз псевдоінформативного перепитування в англійському розмовному мовленні. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити ряд конкретних завдань, а саме: установити його структурні варіанти, визначити функціонально-семантичні особливості, виявити його спроможність виражати певні прагматичні наміри комунікантів. **Актуальність** роботи визначається відсутністю цілісного уявлення про потенціал псевдоінформативного перепитування для реалізації діалогічної модальності різних типів і для модифікації структури діалогу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Під псевдоінформативним перепитуванням розуміємо лише випадки удаваного перепитування, коли, керуючися своїми комунікативними цілями, адресат відтворює репліку-стимул або її частину у вигляді питального висловлення й супроводжує його уточнююче-додатковим повідомленням. Отже, таке перепитування виступає як сполучний елемент суміжної пари та аналізується як засіб розширення репліки адресата.

Спочатку пропонуємо аналіз структурних особливостей перепитування й засобів його взаємозв'язку з реплікою-стимулом:

1) репліка-стимул має форму розповідного речення: а) перепитування відтворює один із лексичних компонентів: *"I've heard he was in bad health." "Health? You're trying to kill him. How can you be worried about his health?" (Grisham J. The Chamber, 284);* б) перепитування відтворює один із лексичних компонентів, доповнюючи його запитальним словом (яке може займати й кінцеву позицію): *"I'm cleaning." "Cleaning what, for chrissakes? The place looks like a hospital as it is" (Collins J. Hollywood Wives, 189);* в) перепитування відтворює допоміжне дієслово: *"Your father has done well." "Has he? He adores you. I expect he wants you to take over the businesses" (Kureishi H. My Beautiful Laundrette, 62);*

2) репліка-стимул має форму загального запитання: а) перепитування відтворює один або декілька лексичних компонентів: *Nick: /.../ Now are you going to let me do another portrait of you? Constance: Another portrait? No, no indeed. I want to remember myself as I was in the picture upstairs (Hellman L. The Autumn Garden, 153);*

3) репліка-стимул має форму спеціального запитання: а) перепитування загалом зберігає структуру питання (можливі незначні, але необхідні граматичні зміни): *"What are you going to do with me?" "What am I going to do with you? Make you into something damn good. Your father can't now, can he?"* (Kureishi H. *My Beautiful Laundrette*, 57); б) перепитування відтворює один із лексичних компонентів: *"Who is your agent?" "Agent? I – I have no agent"* (Sheldon S. *The Sands of Time*, 133);

4) репліка-стимул має форму заперечного речення: а) перепитування відтворює допоміжне дієслово із запереченням: *"You didn't tell me to put on." "Didn't I? I'm awfully sorry. Why, aren't you hungry? Get up and have some tea"* (Collins J. *Hollywood Wives*, 255); б) перепитування відтворює допоміжне дієслово із запереченням і лексичним компонентом: *"Then maybe you don't understand th' good-neighbor-policy." "Don't understand it? Why, I'm the boy that invented it"* (Williams T. *27 Wagons Full of Cotton*, 191); в) перепитування відтворює окремий лексичний компонент: *Frederick: /.../ Six months isn't much to ask. Mrs. Ellis: Six months? Sad to ask so little* (Hellman L. *The Autumn Garden*, 173);

5) репліка-стимул має форму спонукального речення: а) перепитування відтворює окремий лексичний компонент: *"Oh, come off that pose." "Pose? Do you think everything's done for effect simply because you have no other motive?"* (Spark M. *The Public Image*, 35)

Це мовленнєве явище гіперекспліцитності можливо також класифікувати, беручи за основу прагматичний тип висловлення, яке мовець продукує безпосередньо після псевдоінформативного перепитування. З урахуванням позамовних факторів ситуації спілкування ми отримуємо додаткові знання про комунікативні наміри учасників. Аналіз відібраного нами лінгвістичного матеріалу дав змогу виділити такі прагматичні типи висловлень, що супроводжують перепитування: а) констатив: *Jamie: /.../ Anyway you can see she's deliberately fooling herself with that summer cold talk. She knows better. Tyrone: Knows better? Nobody knows yet* (O'Neill E. *Long Day's Journey into Night*, 26); б) промисив: *"She's an actress. I met her backstage at a theatre in New York." "Actress did you say? Maybe we can find a part for her"* (Robbins H. *The Dream Merchants*, 77); в) ін'юнктив: *Tyrone: I don't want to listen to your excuses, Mary. Mary: Excuses? You mean? – Oh, you can't believe that of me! You mustn't believe that, James!* (O'Neill E. *Long Day's Journey into Night*, 52); г) реквестив: *"But who are you going to get?" "The actor that plays "The Bandit" on the stage, now. Warren Craig." "Warren Craig? And why not John Drew while you're at it?"* (Robbins H. *The Dream Merchants*, 96); г) комбінації різних типів висловлень. Наприклад, такий уривок демонструє констатив, реквестив, промисив: *"/.../ Jack said he had a very nice day when he went to your house." "He did? Good. I'm glad he enjoyed it. Maybe you'll come back together one time and I'll try to entertain you both"* (Binchy M. *Circle of Friends*, 251).

Значну групу прикладів складають такі діалогічні єдності, де емоційна реакція репліки-відповіді виявляється такою сильною, що перепитування трансформується в окличну репліку-повтор (термін В. В. Бузарова [2, 79]). Її основною комунікативно-функціональною спрямованістю є вираження емоційної незгоди із позицією співрозмовника. Причому маємо на увазі як комунікативну, так і життєву позицію, адже "чуже слово" сприймається як знак певної життєвої настанови, що визначає лінію поведінки" [1, 52].

Jamie: What's all the fuss about? Let's forget it. Tyrone: Yes, forget! Forget everything and face nothing! It's a convenient philosophy if you've no ambition in life except to- (O'Neill E. *Long Day's Journey into Night*, 21).

Подібно до перепитування оклична репліка-повтор має різне синтасичне оформлення й може реалізуватися: а) окремим словом, що належить до різних частин мови: *"/.../ You'll have to take it with you when you go to Hollywood, Isa, man." "Hollywood! Oh, no, no. If Isa goes on the pictures she'll go to an English studio"* (Spark M. *The Pawnbroker's*, 163). *"Congratulations. That was what I call a real authentic fall, kid." "Authentic! It's broken, you bastard"* (Shaw I. *The Top of the Hill*, 232). *"Well, if she dies, we'll have the guards." "Die! She can't die"* (Binchy M. *Circle of Friends*, 532); б) словосполученням: *"/.../ She said something about it costing over two million dollars." "Two million dollars! She must be nuts. All six of the pictures on the work report don't come to that much"* (Robbins H. *The Dream Merchants*, 412); в) частиною складного речення: *Sheila: /.../ But now you're beginning all over again to pretend that nothing much has happened – Birling: Nothing much has happened! Haven't I already said there'll be a public scandal – unless we're lucky – and who here will suffer from that more than I will?* (Priestley J. *An Inspector Calls*, 208); г) цілим реченням: *"/.../ He wanted a cup of tea." "He wanted a cup of tea! What about me? I've been wanting a cup of tea all night"* (Pinter H. *The Dumb Waiter*, 127).

Цікавим, на наш погляд, є наступний приклад, де збільшення кількості компонентів, що повторюються, свідчить про зростання емоційної напруги:

Peter: What's he doing out on the road? Maggie: He's talking to people. Peter: Talking to people! He'd need someone on his tail night, noon and morning. Who's he talking to? Maggie: They came in a Morris Minor. Peter: They came in a Morris Minor! Oh, God! O God! O God! Will you run quick and get him to see to the horses before the stallion breaks the place down (McGahern J. The Power of Darkness, 1).

Нам видається доречним також зробити спробу визначити, які типи діалогічної модальності можуть актуалізуватися за допомогою псевдоінформативного перепитування, адже саме цей аспект залишається малодослідженим під час вивчення мовленнєвої поведінки комунікантів. У нашій роботі ми керуємося науковими доробками С. А. Сухих, який зазначає, що діалогічна модальність складається з таких підсистем: 1) логічна модальність (ставлення комунікантів до референційного співвідношення стверджуваного у висловленнях та дійсності); 2) якісна модальність (система відносин між учасниками спілкування); 3) егоцентрична модальність (ставлення комунікантів до самих себе); 4) екзистенціальна модальність (ставлення комунікантів до теми розмови) [6, 90]. Аналіз експлікаційних моделей розширення структури репліки дає можливість говорити про більш типове функціонування псевдоінформативного перепитування для вираження трьох останніх підсистем. Очевидно, тим фактом, що логічна модальність не є, по суті, емоційною й пояснюється недостатня кількість прикладів.

1. Якісна модальність: *"There must be at least a hundred fights a night in the bars of New York. A lot of them not as harmless as that one." "Harmless! More than a week in the hospital and your face the colour of the flag of a small African country" (Shaw I. The Top of the Hill, 112) (дружні стосунки);*

"What's the matter, George? What's the trouble?" "The trouble? The trouble is when you make suckers out of people once, you shouldn't try to do it twice" (Miller A. All my Sons) (конфліктні стосунки).

2. Егоцентрична модальність: *"I should like that very much, Cokey. You're a nice girl, whatever anyone says. And I was needing a model." "A model? What do you take me for?" (Cary J. The Horse's Mouth, 298) "He just told me he was demented about you." "Demented. He's just trying out his English vocabulary" (Shaw I. The Top of the Hill, 223).*

3. Екзистенціальна модальність: *OLIVER: All right, for goodness sake we know there's a problem of public Perception. LINDSAY: Perception? There is. Seventy-one for 'too thoughtful. (Hare D. The Absence of War, 31) (аспект "серйозно").*

PARNELL: /.../There were a couple of African princes studying in the school I went to – they did a lot more studying than I did, I must say. LYLE: African princes huh? What were they like? Big and black, I bet. elephant tusks hanging around their necks. (Baldwin J. Blues For Mister Charlie, 658) (аспект "жартома").

Висновки. Таким чином, для псевдоінформативного перепитування характерною є широка варіативність синтаксичного оформлення. Аналіз комунікативно-функціональної спрямованості висловлень, які мовець продукує безпосередньо після псевдоінформативного перепитування, доводить, що вони можуть виражати різноманітні почуття та емоції, а саме: згоду, підтвердження, подив, іронію, сарказм, незгоду, обурення. Зазначений вид перепитування виступає як сполучний елемент суміжної пари і як засіб розширення репліки адресата та сприяє реалізації діалогічної модальності різних типів.

Перспективою подальших наукових пошуків вважаємо дослідження комбінаторного використання експлікаційних моделей різних структурно-семантичних і функціонально-прагматичних типів у різноманітних ситуаціях спілкування.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Диалогическая цитация (К проблеме чужой речи) / Н. Д. Арутюнова // Вопр. языкознания. – 1986. – №1. – С. 50–63.
2. Бузаров В. В. Некоторые аспекты взаимодействия грамматики говорящего и грамматики слушающего в английской диалогической речи : учеб. пособ / В. В. Бузаров. – Пятигорск : Изд-во ПГПИИЯ, 1988. – 117 с.
3. Павленко Л. І. Експлікаційні моделі рівня діалогу в сучасному англійському розмовному мовленні / Л. І. Павленко // Нова філологія. – Запоріжжя, 2006. – Вип. 24. – С. 133–137.
4. Павленко Л. І., Мангушева О. О. Ознаки діалогічного мовлення в публічних промовах (на матеріалі сучасної англійської мови) (у співавторстві) / Л. І. Павленко, О. О. Мангушева // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 34. – С. 162–165.

5. Павленко Л. І. Синтаксичні та функціонально-семантичні характеристики експлікаційних моделей в англійському розмовному мовленні: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Л. І. Павленко ; ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Х. : [б. в.], 2005. – 20 с.
6. Сухих С. А. Аспект отношения в диалоге / С. А. Сухих // Высказывание и дискурс в прагматическом аспекте : сб. науч. тр. – К. : Изд-во КГПИИЯ, 1989. – С. 89–94.

Статтю подано до редколегії
09.06.2009 р.

УДК 811.111'42

А. Л. Палійчук – аспірант кафедри прикладної лінгвістики Волинського національного університету імені Лесі Українки

Звертання як засіб інтимізації

*Роботу виконано на кафедрі прикладної лінгвістики
ВНУ ім. Лесі Українки*

У цій статті висвітлено інтимізуюче звертання та компонентні моделі, які його конституують; виявлено його поліфункціональність.

Ключові слова: інтимізуюче звертання, дискурс, адресат, адресант, соціальна дистанція, прагматичні функції.

Палійчук А. Л. Обращение как способ интимизации. В этой статье освещено интимизирующее обращение и компонентные модели, которые его конституируют; обнаружено его полифункциональность.

Ключевые слова: интимизирующее обращение, дискурс, адресат, адресант, социальная дистанция, прагматические функции.

Paliychuk A. L. Address Forms as a Means of Intimisation. The article highlights the intimising address form and the component models that constitute it; its polifunctionality is revived.

Key words: intimising address form, discourse, addresser, addressee, social distance, pragmatic functions.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. “Звертання” не вперше розглядається вітчизняними та зарубіжними лінгвістами і в структурно-семантичному, комунікативно-функціональному, і в соціолінгвістичному контекстах [5–7], але інтимізуюче звертання все ще залишається поза межами дослідження. Важливість і своєчасність вивчення інтимізуючого звертання підсилюється значущістю відносин між автором художнього твору та його реальним–уявним читачем.

Досі немає однозначного визначення звертання, поряд із терміном “звертання” використовуються апелятив, вокатив, комунікативне звертання, еквівалент речення. Неоднозначність у кваліфікації звертання зумовлена складністю його синтаксичної природи, поліфункціональністю, труднощами диференціації домінуючої і варіантної функцій. У нашій статті термін “звертання” вживається у двох основних значеннях: звертання як мовленнєвий акт (ситуація звертання) і звертання як мовний матеріал, що здійснює цей мовленнєвий акт.

Мета нашої статті – виявити інтимізуючі звертання, визначити їх функції та компонентні моделі, за якими вони утворені.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Термін “інтимізуючі звертання” був уведений Л. А. Булаховським для позначення звертання як художнього інтеракту та звертання як мовного матеріалу, що забезпечує цей художній інтеракт [2, 16].

Виявлення ролі інтимізуючого звертання в наративному коді інтимізації здійснюється в комунікативно-прагматичній парадигмі, що дає можливість визначити перспективи подальшого